

La continuïtat

La nit del 10 de juny de 1902, un prometedor artista que no havia cabut al cotxe d'en Ramon Casas (on hi anaven en Rusiñol, l'Isaac Albéniz i l'Utrillo: en Pere Romeu s'havia hagut de quedar als 4 Gats, no com al quadre), va haver de pujar a peu sota una pluja intensa des del carrer de Montsió fins a Vallvidrera. Va arribar-hi a l'alba, amb un pomell de flors silvestres collides en el trajecte. Havia mort Mossèn Cinto, i Catalunya va quedar en xoc. El jove Pablo Ruiz va llençar les flors al fèretre quan el seguici va sortir de la Vil·la Joana: L'enterrament de Verdaguer ha estat probablement la més impressionant manifestació de dol que es recorda a la ciutat i el país, i Picasso hi va ser a primera línia.

Llibre de condol de Mossèn Cinto de l'Ajuntament de Sarrià, amb la signatura inconfusible de Picasso, que pot veure's a la Vil·la Joana

Ara no fa gaire, un altre escriptor –bo, però ni de lluny tan popular: impossible– assenyalava en una entrevista la importància de mantenir un relat, entès com el conjunt d’imatges, versos, cançons, textos, etc. que ens relliguen com a col·lectivitat, molt especialment després de grans ensulsiades.

No havien passat quaranta anys del funeral de Mossén Cinto que una nit de lluna plena, milers¹ de persones tramuntaven la carena amb una esperança desfeta, lentament, sense dir res, camí de l’exili i en no pocs casos, de la mort als camps de concentració i d’extermini.

<https://youtu.be/rtzjl-c-V6o>
<https://youtu.be/fZ7N-5JPZVM>

El passos naturals cap al Nord van ser els del Portús i Cervera (i en menor mesura, el Coll d’Ares i la Guingueta d’Ix). Els governs català i basc van fer parada al Mas Perxers d’Agullana, amb “la desolació del cataclisme” escrita a la faç, segons Rovira i Virgili. Allí també hi plantà fugaçment la seu la Institució de les Lletres Catalanes i s’hi aplegaren alguns dels membres més conspicus de la intel·lectualitat de l’època, vinguts des d’Olot, Bescanó i Girona: Fabra, Riba, Pau Vila, Pous i Pagès², Gasch, Montanyà, Rodoreda, Obiols o, és clar, el mateix Pere IV...

Alguns d’ells havien arribat al Mas Perxers en el famós bibliobús que la Generalitat havia noliejat per dur literatura al front de l’Ebre.

Pocs símbols més preciosos de la fe en la cultura i de la tendresa.

Com heu vist –i ja sabíeu perfectament, coi de punyeteros–, entre els escriptors que van fer estada a Agullana hi havia els dos autors junt amb en Dalí del famós *Manifest Groc* (1928), aquell que després de denunciar “la psicologia de les noies i dels nois que canten *Rosó, Rosó*” es reclamava “dels grans artistes d’avui”, com Le Corbusier, Miró, Stravinsky, Lorca, Éluard, o... Picasso.

¹ Hom calcula que vora 450.000 persones van exiliar-se cap a França els primers tres mesos de 1939.

² El periodista figuerenc Josep Pous i Pagès (1873-1952) va assolir gran anomenada com a novel·lista i dramaturg. Tanmateix, no tot devien ser flors, violes i romaní: no em puc estar de recordar aquí els versos d’en Sagarra després de l’estrena d’una obra de teatre seva, pel que es veu no gaire reeixida.

“Acabada la funció,
es van dividir els parers:
els uns xiulaven a n’en Pous
i els altres a n’en Pagès”

El febrer del 39, un cop passada la ratlla³, en Gasch i en Montanyà, amb els membres de la Colla de Sabadell Trabal, Oliver, Obiols i Benguerel, es van trobar, pelats com a rates, bruts i esmaperduts, al bell Centre del Món, ço és, a l'estació de trens de Perpinyà⁴.

Aleshores, a algú se li va acudir d'enviar un telegrama a en Picasso demanant-li ajut. Aquell jove que recollia floretes camí de Vallvidrera per a la vetlla del poeta s'havia convertit en símbol de l'antifeixisme (el *Guernica* és del 1937) i ja era poc menys que el Rei Mides de l'art modern.

Doncs bé, al cap de vint-i-quatre hores rebien un gir postal amb prou diners com per poder aguantar tots un temps. El més formidable del cas és que cap d'ells podia dir que en fos amic.

A l'exili, els companys es van acabar escampant –Mèxic, Xile, França, Suïssa...– i separant així les trajectòries. Alguns però les van unir, com l'Armand Obiols i la Mercè Rodoreda, en una relació que va ser turmentosa des de l'inici –ell estava casat amb la germana d'en Trabal, que també formava part del contingent– fins al final, amb la mort de l'Obiols el 1971.

Quan era petita, al pati de la torre familiar de Sant Gervasi, l'avi de la Rodoreda hi havia fet construir un monument a Mossèn Cinto: “una muntanyola de pedres grosses, amb cassoles plenes de terra per entremig, on vivien romanins i dragoneres i voltada per una cinta de ciment rosat que ondulava per damunt de les pedres i duia gravats els títols de les principals obres de Verdaguer: El *Canigó*, *L'Atlàntida*... A dintre del monument, que havia fet el jardiner Batlle del carrer de Septimània, hi havia aigua, hi flotaven nenúfars, hi nedaven tres o quatre peixos vermells, i a les nits d'estiu hi aücaven granotes...”

L'autora de somriure elegant i sensibilitat quasi excessiva va acabar tornant a Catalunya, però la torre ja no existia (ara és un pàrquing). En el memorable pregó de les Festes de la

³ D'acord amb el testimoni d'en Josep M. Poblet, a *De Barcelona a l'Havana... passant per Darnius* –reeditat enguany per l'Ed. Adesiara, i francament recomanable–, el 5 de febrer de 1939 va trigar 15 hores a fer a peu els escassos 5 km. que separen La Jonquera del Portús.

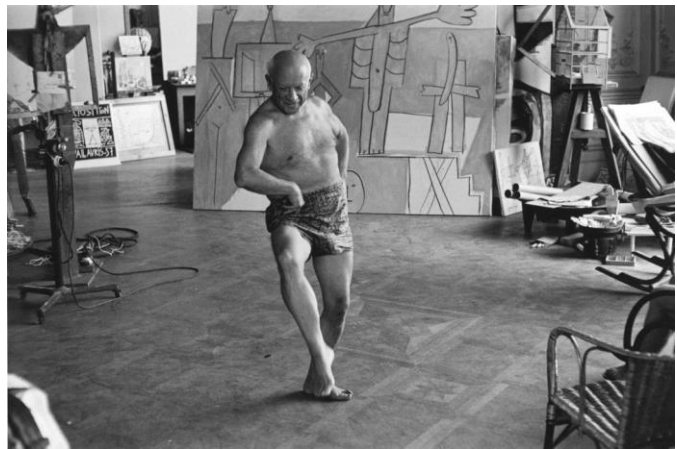
⁴ Aquesta fenomenal descoberta no es va conèixer fins que en Dalí la va revelar *urbi et orbi* el 1965, però l'antecedent que relatem –documentat a la Fundació Palau i Fabre d'Arenys– no deixa de ser un indicatiu poderós de l'irresistible magnetisme de l'indret.

Mercè de 1980 va dir, pensant en tots aquells que han de venir darrere, lligats per un mateix desig:

“El temps no compta. Hem après a esperar”

Un escriptor que encara sap com es diuen les coses té salvada la meitat de l'ànima: Són paraules de Gabriel García Márquez, d'un article escrit amb ocasió del seu traspàs en què també confessà que “mi deslumbramiento [davant de *La Plaça del Diamant*] fue apenas comparable al que me había causado la lectura de *Pedro Páramo*, de Juan Rulfo, aunque los dos libros no tienen en común sino la transparencia de su belleza”.

Aquest abril, mes de dies d'incerta glòria, com Shakespeare va glossar i Sales immortalitzar, s'escauen 50 anys de la mort de Picasso i 40 de la de Rodoreda. Visca la vida, i visca la bellesa, punyeteros!

“No em moriré d'enyorança,
Ans d'enyorança viuré”